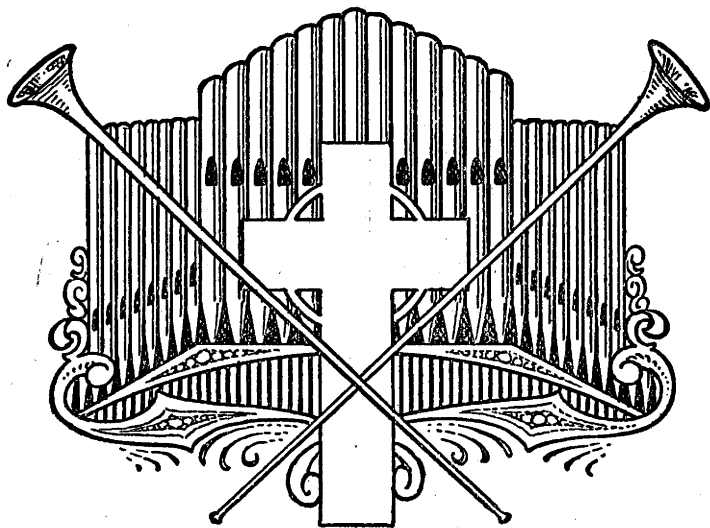

TIDSKRIFT
FÖR
KYRKOMUSIK
OCH
SVENSKT GUDSTJÄNSTLIV

ORGAN FÖR
SÄLLSKAPET KYRKOSÅNGENS VÄNNER
OCH
SVERIGES ALLMÄNNA ORGANIST- o. KANTORSFÖRENING

UNDER MEDVERKAN AV INTENDENTEN BENGT CNATTINGIUS, LINKÖPING, KYRKO-
HERDEN, TEOL. LIC. KNUT PETERS, SÖNDRUM OCH MUSIKDIREKTÖREN
SVANTE SJÖBERG, KARLSKRONA

UTGIVEN AV DOMKYRKOVICEPASTOR ARTHUR ADELL, LUND

1 Febr.

NIONDE ÅRGÅNGEN N:o 2

1934

STOCKHOLM, SVENSKA KYRKANS DIAKONISTYRELSES BOKFÖRLAG

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

UPPSATSER.

	} Sid.
<i>Adell, A.</i> : 1531 års svenska mässa och den gamla kultsången	32, 49
— — Hymn på Kristi himmelfärdsdag	65
— — Trefaldighetstidens benedicamus	134
Alternativa koraler till nya psalmer:	
Recension	104
Musikaliska Akademiens utlåtande	149
Centralstyrelsens för Sveriges allm. Organist- och kantorsförenings utlåtande ..	151
Kyrkosångens Vänners utlåtande	161
<i>Berthelsson, B.</i> : Nutida kyrkovård och kyrkokonst	132
<i>Björk, Sv.</i> : Kapitlet »Ordning medh kyrkesong» i 1571 års kyrkoordning	67, 85
<i>Cnattingius, B.</i> : Kyrklig konst 1933	56
— — Tävlingen om kyrka i Johannesberg i Göteborg	90
— — Mellansvenska barockpredikstolar	182
<i>S. Colliander</i> : Böcker om talkonst	164
<i>Hambraeus, A.</i> : Alternativ eller icke till Nya psalmer	105
<i>Hellerström, A. O. T.</i> : Kyrie eleison, ...	1, 18
Inför korset	17
<i>Lindeberg, G.</i> : Skolans andakter	11
<i>Olsson, O.</i> : Svante Sjöberg	97
<i>Palmer, E.</i> : Veckans tideböner	123
<i>Peters, K.</i> : Svenska psalmen 265	113
— — Det nya psalmboksförslaget	124
<i>Rosenqvist, C.</i> : Den »nya» kyrkoorgeln	119
— — Det »klangliga» materialet i den nya kyrkoorgeln	145
<i>Runbäck, A.</i> : De alternativa korallerna	104
<i>Schedin, Gunh.</i> : Silbermannskolan i grevskapet Bayreuth	5
— — De lübska kyrkoorglarna under medeltiden	53
— — Ostpreussens största orgelverk	185
<i>Silbermann, J.</i> : Dania Sonans	24
<i>Sjöberg, S.</i> : Herr Zettergren contra sin förening	159
<i>Sjöblom, E.</i> : O, Nådens konung (hymn)	81
<i>Sörensen, H.</i> : Kristus og de hellige menn i kunsten	65
Tjänstgöringsreglemente för organister, kantorer och klockare	81, 177
<i>Weman, H.</i> : Engelsk korallbok	100
<i>Wester, B.</i> : Gotiskt väsen och gotisk form i orgel	153
<i>Zettergren, N. G.</i> : Organist- och kantorsföreningarna	130
<i>Ahlén, W.</i> : Svensk orgelkonst under 1933	38

UTFÖRLIGARE REDOGÖRELSE FÖR KURSER M. M.

	Sid.		Sid.
Samverkan mellan präster och konstnärer	42	Kyrkomusikaliska kursen i Katrineholm	137
Koralveckan i Båstad	70, 140	Instruktionskurs i Kusmark	191
Utställningen »Nutida kyrkovård och kyrkokonst» i Uppsala	132	Tävlingen om ny kyrka i Göteborg ..	90
		Samvaro för gemensam bön och sång i Lund	173

RECENSIONER.

	Sid.		Sid.
NYUTGIVNA BÖCKER OCH SKRIFTER.		<i>Cornell-Wallin</i> : Uppsvenska målarskolor på 1400-talet	45
<i>Adell-Peters</i> : Veckans tideböner	123	<i>Eklund, J. A.</i> : Psalmboksförslag	124
<i>Block, G. E.</i> : Örby pastorats äldsta kyrkor	76	<i>Engström, L. M.</i> : Communion thoughts	143
<i>Borggård-Carlsson-Dalby-Friberg</i> : För scoutlivet	144	<i>Fredlund, S. F.</i> : Predikningar	47
<i>Brilioth, Y.</i> : Svensk kyrkokunskap ..	188	<i>Geister, Chr.</i> : Skolesång	93
<i>Böser, F.</i> : Der rhythmische Vortrag ..	93	<i>Helander, D.</i> : Liturgiska utvecklingen i Sverige	189
		<i>Hoppe, R.</i> : Elias Martin	15

	Sid.		Sid.
<i>Hultgren, G. M.</i> : Ur Jesper Svedbergs psalmskatt	29	<i>Bond, A.</i> : Visa från Leksand	92
<i>Höfer, Fr.</i> : Instrumentationslehre	176	<i>Bruun, J.</i> : Dansk højmesse og Tidesang	174
<i>Jacobsson, J.</i> : Göteborgs och Bohus läns kyrkor	45	<i>Colleen, H.</i> : Tolv små visor	28
<i>Johansson, A.</i> : Morgonandakten i skolan	11	<i>Croce, G.</i> : 14 vierstimmigen Motetten	91
<i>Kolmodin, O.</i> : Morgonvisor och aftonpsalmer	59	English Hymnal	100
Kyrkliga byggnader (Nordisk kultur)	94	<i>Eklöf-Gustafsson-Wikander-Ahlén-Överström</i> : Skolkören	28
<i>Lawson, E.</i> : Christina Nilsson vivt to Brockton	143	Forspil til Salmemelodier	142
<i>Lundahl, F.</i> : Förtröstan	46	95 Forspil til Salmemelodier	143
<i>Lundberg, E.</i> : Visby kyrkoruiner	190	<i>Gölz, R.</i> : Chorgesangbuch	160
<i>Luther, M.</i> : En årgång predikningar	47	<i>Hannikainen, I.</i> : 7 andliga sånger ..	92
<i>Nystedt, O.</i> : Ett kyrkoår	77	<i>Hult, J.</i> : Jungfrun hon går i ringen ..	141
<i>Ortved, E.</i> : Cistercienserorden og dens klostre i Norden	75	<i>Händel, G. F.</i> : Arioso	92
<i>Preuss, H.</i> : Martin Luther, der Prophet	59	<i>Jobs, A.</i> : Sången	160
<i>Sartori, P.</i> : Das Buch vom deutschen Glocken	93	<i>Knab, A.</i> : 16 Chorale	142
<i>Schæfer, P.</i> : Katholische Wiedergeburt der engl. Kirche	95	<i>Lassus, O.</i> : 13 kurze Motetten	91
<i>Smets, P.</i> : Die Orgelregister	175	<i>Lindberg, O.</i> : Den signade dag	72
—»— Neugeistlicher Orgelbau	176	<i>Maasalo A.</i> : 17 andliga sånger	74
<i>Stenius, J.</i> : Svensk kyrkokonst	76	<i>Morén, J.</i> : Ave crux	172
<i>Svensson, S. E.</i> : Harmonilära	29	<i>Nordqvist, R.</i> : Psalm och sång	74
Technik des Kunsthandwerks	77	<i>Nyvall, J.</i> : Lovsång	48
<i>af Ugglas, C. R.</i> : Kyrkligt guld- och silversmide	15	<i>Olson, D.</i> : 40 korapreludier	143
<i>Weber, R.</i> : Die Orgel der Gabler und Holzheu	29	—»— Påskhymn m. fl.	60
<i>Wentz, H.</i> : Den Wallinska psalmboken	189	—»— Se, Jesus är ett tröstrikt namn	73
<i>Widdig, S.</i> : Dansk Messe, Tide- og Psalmesang	13	Olsson, O.: O Gud som åter tänder ..	72
<i>Akesson, E.</i> : Det nya psalmboksförslaget	176	<i>Pedersen, M.</i> : Pratum spirituale	24
		<i>Pergament, M.</i> : Vårvisa	142
		<i>Peters-Runbäck</i> : Introitus till högmässan på de stora högtidsdagarna ..	44
		<i>Petersén, G.</i> : Herre är det du	141
		<i>Pitoni</i> : Hymn på adventssöndagen ..	92
		<i>Raasted, N. O.</i> : Psalm 42	141
		<i>Renner, J.</i> : Te Deum laudamus	92
		<i>Runbäck, A.</i> : Stå upp vår ljus	15
		<i>Saul, F.</i> : Två svenska folkvisor	74
		<i>Solén, O.</i> : Uplandssången	143
		<i>Strauss, R.</i> , Donau, sjung	143
		<i>Sundblad, H.</i> : Tre duetter	93
		<i>Widén, I.</i> : Se, vi gå upp till Jerusalem	73
		<i>Widmann, W.</i> : Gesänge von alten Meistern	91
		<i>Wikander, D.</i> : Såsom hjorten trängtar	15
		—»— Hosianna m. fl.	48
		<i>Ahlén, W.</i> : Lov vare dig, o Jesu Krist, koralspartita för orgel	14
		—»— Sommarpsalm	142
		Ett flertal körsånger omnämnda i körrevyn	73

KORTARE MEDDELANDEN.

	Sid.		Sid.
Val	16, 48, 64, 80, 114, 176	Centralstyrelsen	31, 168
Avlagda examina	32, 95, 167	Stiftskretsarna	96, 108, 139
Lägre organistexamen	80, 167	Sveriges kyrkosångsförbunds centralråd	31
Kyrkosångens Vänner: Centralkommittén	31, 62, 78	—»— i Stockholm	16
—»— Orgelrådet	26	Musikaliska akademien	32, 64, 80, 95
Sverige allm. Organist- och Kantorsförening:		Från Tyskland	16, 64, 80
		Från Norge	64, 110

**Tidskrift för Kyrkomusik och
Svenskt Gudstjänstliv**

Redaktionens adress:
Bredgatan 14, Lund. Tel. 6 58.
Expeditionens adress: *Svenska Kyrkans
Diakonistyrelsens Bokförlag, Stockholm 7.*
Tel. 23 24 05.

Postgiro 675.

Tidskriften utkommer med 1 nummer
den 15 i varje månad. För juli—aug.
utkommer ett nummer den 1 aug.
Prenumerationspris: å posten, i bok-
handeln eller direkt från förlaget: kr.
4:50 pr år.

Annonspris: 20 öre pr mm. enkel spalt.
Rabatt vid större annons och vid upp-
reppning av annons i flera nummer.

Detta nummer innehåller bland annat:
Inför korset. — Kyrkoherde A. O. T. *Hel-
lerström*, Djursholm: Kyrie eleison. II. —
Justus Silbermann: Dania sonans. — K. S.
V:s orgelråd. — Recensioner. — Samman-
träden. — Meddelanden.

David Wikander

Såsom hjorten trängtar
till vattubäckar

Klaverutdrag ..... Kr. 2: 50

Körstämmor ..... > 0: 40

Höjen jubel till Herren
alla länder

Klaverutdrag ..... Kr. 2: 50

Körstämmor ..... > 0: 40

För blandad kör med orgel.

Beställ provexemplar genom närmaste musikhandel eller direkt från

NORDISKA MUSIKFÖRLAGET

Regeringsgatan 35 — Stockholm

nor-nottrycks
NORDISK NODETIK- OG TRYKKERI
SAMT LITOGRAFISK ETABLISSEMENT
GRUNDELAGT 1894
ST. KONGENS GADE 63.
KØBENHÅVN

TELEFONER:
3304
13057

Telegr. Adr. Nodestikog, Köpenhamn

Anbefalles i Herrar Förläggares och
Kompositörers välvilliga åtanke vid
behov av nottryck i förstklassigt
utförande till billigaste pris ●

*Mångårig leverantör till
Sveriges största förlag*

Skicka oss Edert manuskript och
vi sända Eder omgående offert

Inför korset.

(Crux fidelis.)

(I.)

Hö - ga kors, du en - da äd - - la bland de träd, som vux - it här.
Sjung min tung - a; Sjung den hår - da, hö - ga ä - - ro - fyll - da strid,
All den dom, som ge - nom fal - let ö - ver värl - den kom - men var
Kris - ti kors, Blott du är vär - digt, att dig he - la värl - den ser,

Fast du ej bär blad och blommor, in - tet träd din li - ke är
Som på kor - set Her - ren käm - pat till tri - umf och e - vig frid
Och från det för - bjud - na trä - det låg på syn - digt släk - te kvar
Du för Is - ra - el och fol - ken är det rät - ta Guds ba - nér,

Lju - va stam med lju - va gre - nar, som den lju - va bör - dan bär
Stark som le - jo - - net i ök - nen och som of - fer - lam - met blid
Vil - le han på trä - det so - na, på det kors som ho - nom bar
Och den dig i tron har skå - dat dom och död ej rä - des mer.

(Medeltida passionsmelodi. Övers. av J. A. Eklund.)

Det vare fjärran ifrån mig att
berömma mig av något annat än av
vår Herres, Jesu Kristi, kors, genom
vilket världen för mig är korsfäst,
och jag för världen.

Gal. 6: 14.

KYRIE ELEISON.

II.

Luther upptog i Formula Missae och Deutsche Messe icke syndabekännelse men däremot Kyrie. Anledningen till att syndabekännelsen uteslöts bör sökas i hans uppfattning, att evangelium och predikan utgöra såväl syndabekännelse som absolution. »Du hörest das Evangelium täglich, welches ist eben das Wort der Absolution. Denn Vergebung der Sünden predigen heisst nichts anders, denn absolvieren oder lossprechen von Sünden» (Achelis aa. I, sid. 89). Med en sådan uppfattning måste man förkasta syndabekännelse och absolution i början av gudstjänsten. Dess plats blir i stället efter predikan eller vid slutet av gudstjänsten. Luther har också 1540 lämnat ett formulär till syndabekännelse och absolution, vilket skulle läsas vid slutet av varje gudstjänst (Achelis aa. I, sid. 90). Det bör då vara klart, att Luther icke kan ha uppfattat Kyrie såsom en syndabekännelse. Sannolikt har han liksom hans samtida ansett, att Kyrie hört tillsammans med gloria (Rietschel, Lehrbuch der Liturgik I 1900, sid. 410).

Endast ett fåtal tyska evangeliska gudstjänstordningar bibehöllo en syndabekännelse vid gudstjänstens början. Man torde ha rätt att tänka, att uteslutandet av syndabekännelsen varit anledningen till att man så småningom på de flesta håll i det evangeliska Tyskland kommit till den uppfattningen, att K. e. utgör ett slags syndabekännelse. Det skulle föra oss för långt, om vi sökte följa utvecklingsgången. Vi nöja oss därför med några citat från senare tid. Rietschel (a. a. 518) betraktar K. e. som ett »Bussruf» och anser att församlingen därigenom tillägnar sig syndabekännelsen. Samma uppfattning återfinnes hos Drews. Smend kallar K. e. det sjungna confiteor. Schian betraktar det som en bön om syndaförlåtelse. Achelis håller före att K. e. är opassande i kristen gudstjänst, då det i N. T. alltid var »das Gebet draussen stehender» (a. a. II, sid. 43). Man kan, anser han, icke tala om att församlingen tillägnar sig syndabekännelsen genom K. e., då församlingen själv har bett syndabekännelsen (genom liturgen). K. e. är, enligt hans uppfattning, ett rop ur syndanödens och syndaängestens djup, vilket genom att regelbundet förekomma i liturgien blev en osann fras i församlingens mun. Annorlunda bedömde Knoke K. e. För honom var det intet botrop. Ställt i samband med introitus betyder K. e. enligt honom: Herre jag har kommit till dig, kom du nu till mig. Voss anser att det vore riktigare att kalla K. e. »Demutsbekenntnis» än syndabekännelse.

Olavus Petri behöll i Svenska mässan 1531 K. e. Liksom fallet var i Nürnbergermässan lät han introitus föregås av en syndabekännelse med absolution. Den romerska ordningen har tjänat som förebild, dock med den väsentliga skillnaden att syndabekännelsen göres gemensam för präst och församling och att absolutionen omsluter dem båda (därför s. k. kommunikativ form eller vi-form). Absolutionen står mycket nära den romerska. Olavus Petri använder icke såsom Nürnbergermässan namnet absolution utan har i stället ett uttryck more absolutionis (Quensel, Vårt

högmässoritual 1890, sid. 27), nämligen »bön *över* folket» (Oratio super populum förekommer vanligast såsom namnet på den välsignelsebön, som numera i den romerska mässan läses efter portcommunio endast under fastans veckodagar). Handböckerna bibehöllo detta uttryck till 1811. I åtskilliga psalmböcker under 1600-talet utbyttes det mot det liktydiga »bön och avlösning» (Petrus Rudbeckius' Enchiridier) eller absolutio.

Olavus Petri betecknar sin absolution såsom bön, under det att den dock icke är en bön utan en tillönskan. Quensel har på grund av absolutionens förmenta bönekaraktär bestritt dess egenskap av avlösning (a. a., sid. 5, Bidrag till svenska liturgikens historia, II 1890, sid. 29). Rodhe (a. a. 62) biträder hans uppfattning, att absolutionen är ett komplement till den subjektiva syndabekännelsen. Däremot kan invändas, att, såsom förövrigt Quensel själv påpekar, »alla våra synder» utgår från det romerska »omnia peccata vestra».

Vi ha icke skäl att antaga, att Olavus Petri inlade en annan innebörd i K. e. än vad som var vanligt på hans tid. Uppfattningen av K. e. såsom församlingens instämmande i syndabekännelsen är hos oss liksom i det evangeliska Tyskland tämligen sen. Ännu på 1700-talet betecknas K. e. såsom en »suck» (Baelter, Hist. anteckningar om Kyrkoceremonierna 1762, sid. 351).

Tydligt under tyskt inflytande utbildade sig under 1800-talet teorien om Kyries samhörighet med confiteor. Men dylik uppfattning av Kyrie förde med sig åtskilliga svårigheter för den svenska gudstjänstordningen. Givetvis måste det kännas som en motsägelse, om församlingens instämmande i syndabekännelsen skulle komma omedelbart efter absolutionen. Sammanhanget mellan Kyrie och gloria brast. Antagligen hade redan känslan av att Olavus Petris absolution verkligen var en avlösning under tidens lopp försvagats. Men vilken mening skulle man inlägga i absolutionen? Ullman förklarade helt enkelt (Evangelisk-luthersk liturgik II 1885, sid. 149), att absolutionen var meningslös: »Det slutstycke 'Den allsmäktige evige Gud', som är bifogat det längre confiteorformuläret, upprepar i optativ form, vad den egentliga confiteor-bönen redan uttalat, och bör fördenskill aldeles utgå, helst det onödigtvis förlänger och tynger confiteorakten.» I själva verket ligger ju absolutionens styrka däri att den åsyftar just det väsentliga i confiteorbönen. Quensel gav, såsom redan nämnts, en annan till synes djupsinnigare förklaring, i vilken åtskilliga efterföljare instämt bl. a. Rodhe, vilken dock klart uttalat sin uppfattning om slutordens ursprungliga betydelse av absolution.

Det är ju lätt att förstå, hur församlingen kunde komma att missuppfatta den kommunikativa absolutionens innebörd. Man känner absolutionen starkare i den distributiva form (»förlåte eder»), den har i den romerska kyrkan. Men vi-formen har uppkommit helt enkelt därigenom att Olavus Petri ville sammansluta prästen med församlingen. Det är av intresse att finna, att Olavus Petri även vid välsignelsen använde den kommunikativa formen såsom Luther i Formula missae (i Deutsche Messe har Luther däremot »välsigne dig»). Medan välsignelsens kommunikativa form icke har inverkat på uppfattningen av dess innebörd, har den

däremot tydligen varit orsaken eller åtminstone bidragit till att man icke fattat absolutionen såsom absolution eller har velat beteckna den som »halvalösning» (så Linderholm, Högmässa, dop och nattvard, 1926, sid. 35 f.).

När Olavus Petri absolution stod i vägen för teorien om Kyrie såsom församlingens confiteor, var det ju enklast att utsluta det. Detta föreslogs också i handboksförslaget 1893. Handbokskommittén 1891 hade icke blott uteslutit absolutionen utan även »Jag fattig, syndig människa», vilken reserverats för skriftermålet, under det att »Barmhärtige Gud, allgode Fader» ansågs böra vara högmässans confiteor. Men man kunde också tänka sig, att absolutionen kunde flyttas efter Kyrie. Denna utväg valdes av den finländska kyrkohandboken 1913.

En om möjligt ännu större svårighet visade sig, när man önskade får ett sammanhang mellan ett såsom confiteor fattat Kyrie och gloria. Motsatsen mellan dessa båda moment framstod så mycket starkare som laudamus var uteslutet till 1898 och ersatt med Allena Gud. När laudamus 1894 återinfördes hade det berövats sin litanieartade del, vilken annars kunde minskat motsättningen till Confiteor-Kyrie. För att råda bot på svårigheten föreslog Rudin vid kyrkomötet 1888, att absolutionsord skulle införas mellan Kyrie och gloria, och en liknande åtgärd har där- efter gång på gång begärts i kyrkomötet. Man har, för att tala med Rudin, önskat »något som liknar en avlösning» och har föreslagit åtskilliga bibelord, som tala om Guds förlåtande nåd. Någon absolution i vanlig mening ha dessa s. k. absolutionsspråk icke inneburit. Motivering- ringen för att en skriftens allmänna nådesförsäkran vore att föredraga vid högmässan framför en absolution synes icke tillräcklig, allra minst Linderholms tvärsäkra påstående: »naturligtvis är tiden icke nog naiv för den ursprungliga formen» (a. a. sid. 36).

Avsikten med infogade skriftord mellan Kyrie och gloria var tydligen tvåfaldig nämligen dels att giva förvissning om Guds förlåtande sinne, dels att motivera gloria. Handboksförslaget 1893 markerar detta genom att efter skriftspråket införa orden: Lovsjungen därför Herrens namn.

Mot införandet av absolutionsspråk mellan Kyrie och gloria ha åtskilliga skäl andragits. Vid kyrkomötet 1888 anförde Olbers såsom stöd för sin opposition, att absolutionen först kan träda fram på den punkt i gudstjänsten, då Herren själv i sitt evangelium talar. Det är Luthers uppfattning, som Olbers stöder sig på. Vid handbokskommitténs förslag (1891) reserverade sig S. L. Bring mot införande av absolutionsspråk av den anledningen att »i gloria enligt framstående liturgiska författares mening ligger 'en absolution i lapidarstil, som gör varje annat absolutionsspråk umbärligt'.» Det är framför allt Ullman (a. a. II, sid. 149), som har företrätt den meningen, att gloria är »en lovsång till frälsningens och fridens Gud och på samma gång ett nådens och fridens budskap till syndarna på jorden». Uppfattningen av gloria såsom ett slags absolution är en ren konstruktion, som endast kan förklaras av önskan att på ett eller annat sätt erhålla ett absolutionsmoment efter Kyrie-confiteor. Leufvén har (Stadier till högmässoritualen 1919, sid. 52 ff.) anført åtskilliga skäl mot Ullmans antagande. Egendomligt nog hynes emellertid

detta ha haft inflytande på handboksförslaget 1926, där Olavus Petris absolution är struken, under det att medgivande att läsa absolutionsord endast lämnas i en not. Skälet därtill är med största sannolikhet, att kommitterade ansett gloria utgöra absolution. Tillåtelsen att läsa skriftspråk synes vara försök till en kompromiss med den stråvan, som under de senaste 50 åren oförtröttat arbetat på införande av absolutionsord. Även Lizell (a. a. sid. 9) ger gloria absolutionsinnebörd och anför som skäl därtill den plats gloria har. Tydligtvis är detta ingen motivering för Lizells uppfattning. Glorias plats efter och skilt från absolutionen, visar klart orimligheten av Lizells påstående.

Motståndet mot absolutionsspråk synes icke ha haft sin grund i tanken, att Kyrie icke skulle höra tillsammans med confiteor. Snarare torde man kunna säga, att fullständig enighet rått på den punkten. Detta visade sig, när fråga uppkom att på ett eller annat sätt förena skriftermål med högmässa. Där stod man inför problemet, hur den distributiva absolutionen skulle placeras i förhållande till Kyrie. Det fantasifulla formuläret Skriftermål V i handboksförslaget 1926 satte Kyrie alternativt i stället för eller efter psalmen närmast före syndabekännelsen. Förslagets skriftermål II löste den gordiska knuten genom att stryka Kyrie. Kyrie-confiteor-teorien hade därmed visat sina konsekvenser: Kyrie var icke blott överflödigt, det passade icke ens vid högmässan. Ännu vid kyrkomötet 1932 väcktes motion, att Kyrie skulle utelämnas när skriftermål hölls i samband med högmässa. Motionen gav uttryck åt praxis i en del Stockholmsförsamlingar. Kyrkomötet 1932 stannade emellertid vid en annan lösning och beslöt, att den distributiva absolutionen skulle läsas efter Kyrie. Efter detta beslut torde det blott vara en tidsfråga, om »något som liknar en absolution» skall inryckas efter Kyrie vid vanlig högmässa. För kyrkomötet tycks det icke ha varit något tvivel om att Kyrie hörde tillsammans med syndabekännelsen. Genom dess åtgärd är varje annan tydning utesluten. Någon utredning av frågan ansågs tydligen icke behövlig: kyrie-confiteor hade blivit ett axiom och därför måste det föregå absolutionen.

Av vad som här sagts torde åtminstone framgå, att frågan om Kyries liturgiska betydelse ingalunda ligger så enkelt till, som åtskilliga hållit före. Uppfattningen av Kyrie såsom confiteor saknar bibliskt stöd. Kyrie var icke en bön om syndaförlåtelse, när vi först påträffa det i den kristna gudstjänsten. Den romerska och den grekiska tydningen av Kyrie är ganska ensartad: det är en vox deprecationis, ett rop om hjälp i andlig och lekamlig nöd, men på samma gång en hyllning. Reformatorerna synas icke heller ha uppfattat Kyrie som en bön om syndaförlåtelse utan snarast tänkt sig Kyrie höra samman med gloria. De tyska liturgiker, som urgerat Kyries karaktär av »Bussruf» ha väl närmast förts in på denna tanke av önskan att vid gudstjänstens början få ett confiteor-moment, vilket i de flesta tyska agendor efter Luthers föredöme utesluts. Hos oss förefanns icke ett dylikt behov, då Kyrie föregicks av syndabekännelse med absolution. Uppfattningen av Kyrie såsom confiteor förde i stället med sig svårigheter, som man nödtorftigt sökt undkomma genom ohistoriska omtydningar och omflyttningar. Man måste då fråga

sig, om det icke finnes tillräckligt starka skäl att återvända till en mera historiskt riktig tydning av Kyrie.

Den evangeliska kyrkan vill principiellt stödja sig på den heliga Skrift. En uppfattning av Kyrie eleison som står i överensstämmelse med Skriftens bör därför få anses vara den enda riktiga, såvida icke mycket starka skäl kunna påvisas för en annan tydning. K. e. är enligt Skriftens (Septuaginta och N. T.) språkbruk ett rop om hjälp ex miseria hujus vitae. Det innehåller litanians åkallan. Men det utgör icke blott ett uttryck för människans egen hjälplöshet utan uttrycker även trons förvisning om att Gud är nådig. I åkallan ligger hyllningen innesluten. Detta synes mig vara den betydelse av K. e. som vi finna i Bibeln. Denna betydelse överensstämmer nära med den användning Kyrie fått i de olika liturgierna, om man bortser från det inslag, som kommit från antik hedendom och folklig magi. Men dessa inslag, hur tydliga de än må vara och hur stor roll de än må ha spelat, få icke förhindra, att Kyrie skall fattas på Skriftens sätt. En djupare evangelisk uppfattning ligger ingalunda i Kyrie-confiteor. Äkta evangeliskt är det att anropa Guds nåd i alla faror och levnadsbehov.

Finnas det då någon anledning att frågå den bibliska betydelsen av Kyrie? Oriktigheten i tanken att Kyrie skulle utgöra församlingens instämmande i syndabekännelsen har Achelis (se ovan) påvisat. Det enda skäl som, så vitt jag förstår, har förebringats för Kyrie-confiteor, är, att efter den individuella syndabekännelsen bör följa en gemensam. Men den individuella bekännelsen är dock gemensam, och en gemensam syndabekännelse måste alltid vara individuell. Gemensamheten får dessutom ett starkt uttryck i absolutionen.

Men om föga kan vinnas, kan så mycket mera förloras genom Kyrie-confiteortydningen. Faran är närmast, att Kyrie skall försvinna. Vi ha redan påpekat detta i fråga om högmässan. Men det gäller även litanian. Dess inledningskyrie försvann redan 1811. Dess slutkyrie ströks i handboksförslaget 1926, i Gleerupska förlagets Stycken ur den svenska högmässan 1932 står det inom parentes. Man kan söka anledningen däri att Kyrie skulle komma att sjungas två gånger under högmässan. Men salutationen upprepas varje söndag och Sanctus, när nattvard firas. Det är i själva verket Kyrie-confiteorteorien, som åter visar sig förstörande för Kyrie.

För mig åtminstone verkar Kyrie störande på den plats det fick vid kyrkomötet 1932. Den som ödmjukt bekänt sin synd, vill inte börja sjunga om den. Han längtar att höra absolutionen. Han må fortsätta att tyst bedja, medan andra sjunga Kyrie, men jag tror inte han kommer att sjunga själv. Stockholmsmotionärerna hade rätt, när de icke ville ha Kyrie mellan syndabekännelsen och absolutionen. Men deras misstag var, att de ville ha bort Kyrie helt och hållet. Den faran är icke övervunnen.

Om Kyrie tydes som confiteor brytes inledningsbövernans utvecklingsföljd. Man får två böner, confiteor och kollekt, i st. f. tre. Gudstjänsten blir fattigare. Men återger man absolution och Kyrie deras historiska innebörd blir högmässans inledande böneavdelning ett slutet helt och får unge-

får följande innehåll. I syndabekännelsen bär människan fram sitt hjärtas oro att bliva förkastad från Guds ansikte. I absolutionen möter henne syndernas förlåtelse och evigt liv. Endast den som så vet, att Gud är hans Fader, kan bedja Herre förbarma dig, Herre bete mig din nåd överallt i livet. Det blir nu icke längre någon motsättning mot gloria, som i messiahymnen (Luk. 2:14) förkunnar att Guds rike kommit. Naturligt ansluter sig därtill kollektans bön om någon Gudsrikes särskilda gåva. Rytmen i utvecklingsgången är klar: confiteor) (absolution; Kyrie) (gloria; kollekta) (Amen).

Dess bättre lägger vår handbok intet hinder i vägen för nu antydda uppfattning, om man bortser från det senaste kyrkomötets beslut i fråga om i högmässan infogat skriftermål. Visserligen bortogs 1811 rubriken till absolutionen, men fortfarande är absolutionen genom typografisk markering skild från confiteor. För att Kyrie skall komma till sin rätt, är det nödvändigt, att absolutionen tydligare, än vad nu är fallet, får framträda som absolution. Handboken har framför syndabekännelsen rubriken: Här knäböjer prästen tillika med församlingen och beder. Åt vilket håll prästen skall vara vänd under confiteor framgår icke. Det föreskrives att han skall stå vänd mot församlingen under introitus och åter vända sig mot församlingen vid gloria. Detta förutsätter, att han någon gång mellan introitus och Kyrie skall vända sig mot altaret, men när detta skall ske antydes icke. Då s. k. introitusantifonier förekomma synes handbokens mening vara, att prästen skall vara vänd mot altaret från gudstjänstens början ända till gloria. Dock finnes härom ingen föreskrift. Vid den rådande osäkerheten torde praxis ha utbildat sig på olika sätt. Vanligen torde prästen vända sig mot altaret vid syndabekännelsen och förbliva i knäböjande ställning, till dess absolutionen lästs. Detta ger intryck av att absolutionen är en del av syndabekännelsen. Absolutionen bör prästen läsa vänd mot församlingen. Så vitt jag kan se, finnes i handboken ingen föreskrift, som hindrar detta tillvägagångssätt. De tvenne alternativa confiteor betecknas uttryckligen såsom syndabekännelser. När de användas, får därför absolutionen icke utelämnas utan skall läsas på det sätt, som förut nämnts. Genom detta enkla och tydliga fullt lagliga åtgörande kommer absolutions karaktär av avlösning att även i det yttre klart framträda.

Det saknas icke tillfällen för den som så önskar att för församlingen framhålla Kyrie eleisons bibliska betydelse. I våra evangelier och högmässoperiskoper återfinnes detta de nödställdas bönerop.

*

Det synes kanske mången onödigt att på det sätt som skett uppehålla sig vid ett enda litet moment av högmässan, då så många långt viktigare liturgiska frågor varit och äro i stöpsleven. Men jag har gjort det för att visa, hur försiktigt man måste gå tillväga för att icke ens med en obetydlig ändring, som företages i bästa avsikt, göra större skada än gagn. Vad jag sagt må också fattas som en mycket stillsam, men tillika allvarlig och innerlig bön, att innan ytterligare ändringar företagas i vår

handbok en grundlig och sakkunnig utredning måtte företagas. De liturgiska nyheter, som de senare åren införts eller föreslagits, ha tyvärr många gånger burit mera spår av stundens tillfällighet och subjektiva tycken än av fördjupad liturgisk kunskap. Vårt gudstjänstliga arv är dyrbart. Icke fattigare, men rikare må det gå till barn och barnbarn. Kyrie eleison!

A. O. T. Hellerström.

DANIA SONANS.

Ett framträdande och betydelsefullt led i vår tids kyrkomusikaliska strävanden är utgivandet av förnämliga, oförtjänt förgätna skatter från en gången tids kyrkomusik.

I Danmark har nyligen Samfundet til udgivelse af dansk Musik i sin serie *Dania Sonans*, kilder til Musikens Historie i Danmark, med bidrag från Carlsbergfondens, utgivit verk av *Mogens Pedersøn*, granskade och försedda med inledning av läraren vid Det kgl. Danske Musikkonservatorium, Dr. Knud Jeppesen, nämligen 1) »*Pratum spirituale*» (1620) och 2) »*Madrigali a cinque voci, libro primo*» (1608). Levin och Munksgaard Förlag, Köpenhamn.

Mogens Pedersøns »*Pratum spirituale*» är det yngsta av de tre betydande verk — de föregående äro Hans Thomissøns *Salmebog* (1569) och Niels Jespersøns *Graduale* (1573) — genom vilka reformationen i Danmark fick sin musikaliska utformning.

Under det att Thomissøns *Salmebog* huvudsakligen var avsedd att användas av kyrkokenigheten och *Gradualet* av kören, ville »*Pratum*», som i motsats till de förra är flerstämmig, vara ett supplement till dem bägge, genom att dels med sina femstämmiga koralsättningar, utförda av kören, stödja församlingssången, dels skänka kören en konstnärligt värdefull repertoar med icke bara latinska utan även *danska* texter. Att »*Pratum*» avsåg en liturgisk funktion framgår klart av dess uppställning, i det att sådana körer, som kunna användas vid de stora kyrkliga högtiderna jul, påsk och pingst inleda samlingen. Därefter följa psalmer, som icke kunna hänföras till någon viss högtid, samt slutligen en avdelning latinska kompositioner. Den liturgiska funktionen framhäves ytterligare av den vikt kompositören lagt vid texterna, då flera verser äro genomkomponerade med noggrann hänsyn tagen till deras olika meter.

»*Pratum*» är det äldsta bevarade större musikverk av dansk kompositör till *dansk* text. Hittills har det dock varit mera omtalat än känt. Den nu utgivna upplagan grundar sig på den år 1620 hos Henrich Waldkirch i Köpenhamn utkomna originalupplagan. Verket inledes med en tilläggnan till Christian V som en tid varit Pedersøns elev, och som här komplimenteras icke blott för sin goda musikaliska smak utan även för utomordentliga insikter och färdigheter. Vidare omtalas, att verket blivit utgivet på befallning av Christian IV, hos vilken Pedersøn var anställd som kapell-

mästare. — För övrigt vet man icke mycket om själve kompositören. Han kan antagas vara född omkring år 1585, och studerade först för Melchior Borchgrevinck, i vars sällskap han år 1599 befann sig på en studieresa i Venedig, och för vilken han efter hemkomsten fortsätter sin utbildning. 1603 blev han anställd vid det danska hovet, erhöll 1605 ett kungligt stipendium för utländska studier, reste åter till Venedig och blev då elev till den berömde Giovanni Gabrieli. Efter hemkomsten 1609 stannade han i Danmark återstoden av sitt liv, — fränsett ett par års vistelse i England (1611—1614) — utnämndes 1618 till kapellmästare och avled vid jämförelsevis tidig ålder sannolikt 1623.

Av de 37 stycken som »Pratum» innehåller, äro blott de 6 sista — de danska och latinska responsorierna, det latinska mässfragmentet samt tre motetter — fria kompositioner av Mogens Pedersøn. De övriga äro bearbetning av antingen gregorianska melodier eller lutherska koraler.

Den danska mässan i »Pratum» består endast av tre led: Kyrie, Gloria och Credo. Kyrie upptager tre alternativ allt efter olika tider av kyrkoåret. Som Gloria användes »Äleneste Gud i Himmerig» och som Credo psalmen »Vi tro allesammen paa en Gud», och vars användning i Danmark utgår från den s. k. Malmömässan 1528. Även den latinska mässan i »Pratum» är ofullständig. Sannolikt av praktiska skäl — man ville göra gudstjänsten kortare — inskränktes mässan till att omfatta Kyrie, Gloria, första hälften av Credo samt — för högtidsdagar — Sanctus.

Dr. Jeppesen anser det möjligt, men knappast sannolikt, att den senare delen av Credo sjungits gregorianskt.

Stilen är icke utpräglad venetiansk, som man ju kunde vänta av en elev till Gabrieli. Snarare erinrar den om tyska mästare från 1600-talets början, särskilt om dessa äro en smula italienskt påverkade, men även om de äro bärare av den nederländska traditionen. Pedersøn tillhör den tidigare barocken, och detta framträder i synnerhet, när han som här i mässan arbetar fritt och utan hänsyn till äldre konst. Man märker det på den fria och impulsiva textbehandlingen. Anmärkningsvärd är, trots den till synes harmoniska konceptionen, den alltigenom rent polyfona stämföringen.

Av andra liturgiska latinska stycken innehåller »Pratum» julsequensen »Grates nunc omnes», påsksequensen »Victimæ paschali», — det enda stycke i »Pratum» som har varierande antal stämmor: 3-, 4- och 6-stämmig; eljest förekommer endast femstämmiga sättningar. Pingstsequensen »Veni sancte spiritus» saknas, dock förekommer den mellan de latinska stroferna sjungna »Nu bede vi den Helligaand».

Slutligen innehåller »Pratum» några latinska responsorier, vilka utgivaren anser höra till det konstnärligt värdefullaste i hela verket, samt tre stora motetter: »Ad te levavi» (Ps. 123), »Deus misereatur nostri» (Ps. 67) och »Laudate Dominum de coelis» (Ps. 148).

*

Förutom »Pratum» har Mogens Pedersøn utgivit ännu ett större verk: ett band femstämmiga madrigaler, som 1608 utkom hos Gardano i Venedig. Det är 21 madrigaler, vilka, jämte de 3 madrigaler, som 1619 trycktes

i Brachrogges Madrigaletter, förutom »Pratum» utgöra allt det man känner till av Pedersøns kompositioner. Madrigalerna äro utpräglat italienska. Rytmiken livligare och mera lekande. Kromatik användes på ett långt friare sätt än i »Pratum» och dissonanser med större djärvhet. Konstnärligt sett väga dessa madrigaler tungt i Mogens Pedersøns alstring. De äro tekniskt fullödiga, personliga i uttrycket och röja en förnämlig smak. Uppskattningen av Mogens Pedersøn som komponist och konstnär har varit varierande. Otivelaktigt är han en av de få verkligt betydande kompositörer Danmark ägt före Buxtehude.

Det nu utgivna samlingsverket är ur alla synpunkter synnerligen förnämligt, icke minst typografiskt. Utgivare och förläggare kunna med skäl vara stolta och de kyrkomusikaliskt intresserade tacksamma över dess tillkomst. Dr. Jeppesen inleder verket med ett synnerligen gediget historiskt och kritiskt företal, på vilket för övrigt denna framställning grundar sig. Det skulle vara särdeles tacknämligt om Mogens Pedersøns verk bleve tillgängliga med svenska texter — översättningen vållar ringa svårigheter — samt försedda med »modernerna Schlüsseln», vilket ju de tyska förlagen numera allmänt tillämpa i sina nyare upplagor av gamla mästare. Det vore en uppgift, som skulle hedra våra musikförläggare.

Justus Silbermann.

Meddelande från K. S .V:s orgelråd.

I en tid av stor kyrkomusikalisk livaktighet har så småningom intresset på ett annat sätt än förut kommit att riktas mot kyrkans eget instrument, kyrkorgeln. Ett allt starkare krav har börjat göra sig gällande, att kyrkorgeln i första hand skall vara ett gudstjänsten och kyrkorummet värdigt instrument. De strävanden, som söka tillgodose dessa krav, inrikta sin särskilda uppmärksamhet på det väsentliga för orgeln, själva tonen och de faktorer varav denna tonkvalitet är betingad. Med tillgodogörande av det moderna orgelbyggeriets landvinningar på det tekniska området vill man emellertid vad de nya orglarnas stämmor beträffar helst avstå från de romantiska tillsatser som länge varit alltför dominerande, och i deras ställe till flitigare användning återuppliva de för klangen utomordentligt viktiga övertonsstämmorna. De gamla orglarna vill man å andra sidan behandla med pietet och vördnad och undersöka deras värde och användbarhet som gudstjänstinstrument.

För att i någon mån kunna vara församlingarna till tjänst i orgelbyggnadsfrågor har Sällskapet Kyrkosångens Vänner (ordförande Biskop G. Aulén) vid sitt januarisammanträde i år tillsatt ett orgelråd bestående av oss tre undertecknade. Ehuru vi inse detta uppdrags vanskligheter, vilja vi likväl efter bästa förmåga stå till tjänst med råd och upplysningar beträffande restaurationer, om- och tillbyggnader eller nybyggnader. Ev. inkommande förfrågningar behandlas och sedermera lämnade

förslag avgivas av oss tre gemensamt. Vi bedja emellertid få meddela, att vi för frågornas möjligast allsidiga belysning ämna stå i förbindelse med såväl in- som utländska fackmän. Endast en ringa avgift, avseende att täcka de direkta omkostnaderna för förslags utarbetande, kommer att uttagas av uppdragsgivande församling. Vid restauration eller om- och tillbyggnad utföres, där så är nödvändigt eller där det eljest är önskvärt, inventering på ort och ställe efter av församling erhållet uppdrag, som honoreras efter förut uppgjord överenskommelse. Vi anse det viktigt att betona, att vi icke vare sig ekonomiskt eller på annat sätt äro bundna vid någon in- eller utländsk orgelbyggarefirma.

Förfrågningar kunna sändas till någon av oss undertecknade (dock icke till Lic. B. Wester under utländsk studieresa 15 mars—20 april).

Henry Weman.

Domkyrkoorganist, Uppsala.

Bertil Wester.

Fil. Lic. Karlavägen 70, Stockholm.

Waldemar Ahlén.

Organist i S:t Jakobs kyrka, Stockholm. Adr. Upplandsgatan 43, 3 tr.

Meddelande från koralsakkunniga.

Undertecknade, som erhållit i uppdrag att såsom sakkunniga verkställa utredning rörande behovet av alternativa melodier till Nya Ps., få härmed till intresserades kännedom meddela, att melodiförslag (harmooniserade) kunna insändas till undertecknad W. Ahlén, adress Upplandsgat. 43, Stockholm, *före den 10 instundande mars.*

Psalmer, till vilka nya melodier *i första hand* önskas, äro 506, 547, 590, 594, 598, 654, 667 och 669 *men även* 502, 525, 533, 545, 575, 581, 584, 585, 589, 593, 603, 612, 625, 651 och 658.

Strängnäs, Upsala och Stockholm i februari 1934.

Gustaf Aulén.

Biskop,

ordf.

Henry Weman.

Domkyrkoorganist.

Waldemar Ahlén.

Organist i S:t Jacob,

sekr.

Recensioner.

För skolkör.

Eklöv-Gustafsson-Wikander-Ahlén-Överström: Skolkören. En, två eller trestämmiga körsånger med eller utan ackompanjemang för folk-, real- och flickskolor samt kvinnliga seminarier. På föranstaltande av Stockholms folkskolors sånglärarförening samlade och utgivna. 173 sid. A.-B. Nordiska Musikförlaget, Stockholm.

På nyårsaftonen kom posten med ett paket nya musikalier från Nordiska Musikförlaget. Verkligt kvalitativt tungt vägande ting. Bland dem den länge väntade Skolsångboken, som utlovats från Stockholms sånglärare. Med stigande förtjusning har jag genomläst, genomspelat och genomjungit samlingen och tvekar ej att säga att förlaget och utgivarna här åstadkommit en dräplig nyårgåva till skolan i första hand men också till hemmet och till de ideala ungdomsorganisationerna.

Samlingen är synnerligen rikhaltig, med huvudsakligen svenska sånger. I viss mån kunde den göra skäl för namn av antologi över den svenska sången. — Den äldre svenska sången är dock i det stycket väl litet representerad. Men samlingen har aldrig avsetts att vara en antologi: i en sådan kan aldrig undvikas döda punkter. Här finnas få eller inga longörer. Samlingen spelar med ett stort »register»: där finnes den enkla visan, där finnes den klämmiga gånglåten, den pompösa festhymnen. Där är putslustiga sånger och canons, men ock allvarliga högtidskväden. Där är klassiskt blandat med modernt.

Den unga svenska generationen har satt sin prägel på boken, utgivarna och deras samtida dominera. Man hade gärna sett några av de något äldre med i samlingen. Det är beklagligt att de

ställt sig avvisande. Vad den unga generationen emellertid givit synes vara framtidsdugligt och provhålligt. Där finnas många bevis på musikalisk ingivelse och smak och därtill teknisk kunnighet.

Ett särskilt ord är texten värd. Den som sysslat med slika ting vet huru vanskligt översättningsarbete eller nydiktning är. Utgivarna ha haft lyckan att med sig adjungera goda översättare. Det joltigt fromma och det larvigt lustiga är borta. Texten är sådan att man gärna vill att ungdomen lär sig den. Något undantag finnes — det bekräftar bara regeln.

Arrangemangen av folkvisor o. a., ofta av David Wikanders mästarehand, vore värda sitt kapitel.

Inalles: Här är en sångsamling, som man med bästa vitsord vill anbefalla till lärare, ungdomsledare, körledare och — föräldrar.

A. A.

Sånger för barn.

Harald Colleen: Tolv små visor för skola och hem. 15 sid. Nordiska Musikförlaget. Pris 2:—.

Har man sånglustiga barn hemma, vet man snart nog ej huru man skall kunna förse dem med sånger tillräckligt. Jag förmodar detsamma gäller den sångintresserade läraren i de minsta skolklasserna. Ofta får man tag i samlingar, som barnen ej bry sig om. Ibland är texten sådan att man själv ej vill befatta sig med det hela: orden fastna en i halsen. Nu har Harald Colleen utgivit en gladlynt och på samma gång fin samling sånger, som borde vara säkrad ingång i skola och hem. Prima texter, begripliga för barn. Anna Maria Roos och Jeanna Oterdahl, Zacharias Topelius och Elin Nordin veta huru man

talar till barn. Det vet Colleen också tydligt. Enkla och vackra sånger inom barnaröstens omfång och utan krångliga intervaller med ett sympatiskt ackompangemang, som också en i pianospel ej alltför driven fader och moder eller lärarinna går i land med. Ett enda fel vidlåder samlingen: den skulle ha varit försedd med bilder, så hade den blivit julens presentbok till barnen. Men det kan avhjälpas till nästa upplaga.

A. A.

Om orgel.

Robert Weber: Die Orgeln von Joseph Gabler und Johannes Nepomuk Holzhey. Ein Beitrag zur Geschichte des oberschwäbischen Orgelbaues im 18. Jahrhundert. Bärenreiters förlag. Kassel. Pris 4 RM.

Det 18. århundradet bildar, med de båda orgelbyggarna Gabler och Holzhey, en höjdpunkt inom det oberschwäbiska orgelbyggeriets historia. Om också de få handlingarna över deras livsverk ej lämna oss någon fullständig bild, så äro likväl de båda mästararnas största verk bibehållna: av Gabler domkyrkoorgeln i Weingarten och orgelverket i den gamla klosterkyrkan Ochsenhausen vid Bieberach, och av Holzhey orglarna i de forna klosterkyrkorna Roth am Roth och Obermarohtal (Ehingen).

Då blott dessa orgelverk bibehållits i sitt så gott som ursprungliga skick, inskränker sig föreliggande arbete (152 sidor) härpå. Boken är mycket översiktlig och innehåller även ett stort antal tabeller, mensurer och ritningar, vilka giva oss en god kännedom om de skildrade verken.

Gunhild Schedin.

Teori.

Sven E. Svensson: Harmonilära under medverkan av Carl-Allan Moberg. Carl Gehrman's Musikförlag. Pris kr. 6:75.

Denna nyutgivna, harmonilära, som bygger på Riemanns teorier, har helt

säkert både värdefulla uppslag och mycket av intresse för den, som sysselsätter sig med harmoniska problem. Men hur intressant och på många punkter klargörande än denna lärobok är, så torde den ändå som handledning åtminstone på ett högre stadium knappast kunna ersätta Bergenssons lärobok i samma ämne. Denna är dock med sina fel och förtjänster, kompletterad med Fryklöfs Koralarmonisering, en acceptabel lärobok, som under en förstående lärares ledning bör kunna ge goda resultat. Anmälaren ställer sig också tveksam inför lämpligheten av de Riemannska teorierna och detta harmonichiffer vid undervisning. En stor förtjänst, som denna harmonilära har framför exempelvis Bergenssons är, att den harmoniska undervisningsplanen inte endast är lagd med tanke på koralarmonisering. I förordet säges också, att arbetet avser att giva en teoretisk och historisk grundval för det harmoniska tänkandet samtidigt som den vill vara en handledning i övandet av flerstämmig sats i homofon stil.

För anmälaren synas de historiska översikterna i detta arbete vara det förnämsta. Enbart för dessas skull hade man varit tacksam för, att detta arbete utgivits. Med den största sakkunskap och inlevelse ger oss författaren i flera olika avsnitt en mästerlig framställning av sitt ämne, som han suveränt behärskar.

J. H.

Psalmer och sånger.

G. M. Hultgren: Ur Jesper Svedbergs psalmskatt. Stockholm, Diakonistyrelsens förlag. 1932. 48 sidor. Pris 1 kr.

Alltsedan västgöta-kyrkoherden Olof Cederbom år 1845 utgav sin »Återhämtning ur Gamla Psalmboken», i vilken han meddelade icke mindre än c:a 130 bearbetningar ur 1695 års psalmbok och om vilken han själv säger att »denna återhämtning är en svag efterrapning av den herr-

liga skörd framlidne Ärke-Biskoppen Doctor Wallin och hans medhjälpare fullbordat» — alltsedan dess intill våra egna dagar ha tid efter annan män trätt fram, som menat sig ur det i den karolinska psalmboken av Wallin förbigångna kunna göra en efterskörd, som skulle vara förtjänt av att åter komma den svenska kyrkoförsamlingen till godo. Vi må nämna »Psalmboksvännerna», vilkas psalmboksförslag upptog ett sjuttiotial sådana av Wallin förbigångna psalmer ur Gamla psalmboken och framför allt Alin — också han västgöta-kyrkoherde — som i sitt förslag upptager ej mindre än 90 sådana psalmer. Bland andra som haft blicken riktad på den Gamla psalmboken må nämnas J. A. Eklund och Paul Nilsson.

Det är väl knappast någon tvekan om att bland de många som försökt sig på en förnyelse av dessa gamla psalmer ha inga lyckats så väl träffa den gamla psalmbokens anda och ton som Alin och Eklund. Särskilt skulle jag vilja framhålla Eklunds bearbetning av Gamla psalmbokens n:r 38 = Nya Psalmer 633. Den synes mig vara den yppersta bearbetningen ur Gamla psalmboken sedan Wallins dagar och torde kunna tävla med Wallins bästa.

Tiden har emellertid givit Wallin rätt i fråga om urvalet ur Gamla psbn. Trots det omfattande arbete som både i Sverige och Finland nedlagts på en förnyring av G. utöver W. är G. i Nya Psalmer företrädd med blott 9 nummer.

Detta hindrar dock icke att G. fortfarande innebär en lockelse för våra psalmister. Det *för närvarande* sista försöket är G. M. Hultgrens nyligen utkomna häfte »Ur Jesper Svedbergs psalmskatt». Jag säger med avsikt *för närvarande*, ty att G. ännu långt ifrån spelat ut sin roll som inspirationskälla för den andliga diktningen i vårt land är jag övertygad om.

Hultgrens psalmhäfte innehåller 24 bearbetningar ur G. Av dessa den gamla psalmbokens nummer hava de flesta (eller 18) tidigare varit föremål för omarbet-

ningar i olika psalmboksförslag under 1800-talet. Felaktig är författarens uppgift i förordet att ingen av de av honom nybearbetade psalmerna äro upptagna i W. eller i Nya Psalmer. G. 384 återfinnes nämligen i W. under n:r 468 och G. 38 i N. Ps. under n:r 633. De nummer i G. som icke tidigare bearbetats för de olika psalmboksförslagen äro: 250, 282, 306, 329 och 337. Det ligger närmast till hands att undersöka dessa. De båda första (en botpsalm och en tröstepsalm mot timliga förluster) torde i stort sett kunna anses fullt användbara i en svensk psalmbok. Men varken i fråga om religiös innerlighet eller poetisk form äro de så framstående att de kunna anses särskilt önskvärda, då dessa ämnen redan förut få anses tillräckligt företrädda. Den tredje — en lovpsalm — verkar alltför hantverksmässig för att kunna tävla med vad som redan finnes. Den fjärde — en barnpsalm — lider av samma fel som de flesta andra dylika, nämligen att icke utgöra vad den utger sig för att vara (ord lagda i ett barns mun, obs. *jag*-formen) utan en äldres försök att tala barnligt med en fränstötande lillgammal ton. Den femte åter — en bön före en resa till sjöss — torde icke utan framgång kunna tävla med Nya Psalmer n:r 639 och 640.

Av de övriga kunna vi här endast nämna ett par. Den första av dessa — G. 38 — är delvis av stort värde. Här är emellertid bearbetaren ohjälpligt förekommen av sin biskop (N. Ps. 633).

G. 171 (s. 12) lämpar sig väl mindre som församlingssång, men bleve förträfflig som hymntext. Även mel. G. 171 är därvid förvisso värd att uppmärksammas.

Bearbetningen av G. 402 (s. 46) skulle ha varit mycket välkommen som text till den gamla sköna, i 1914 års Hymnarium upptagna melodien om den blott icke vanställts av några svåra plattheter (främst: mig döden gjort ett stort förfång). Önskvärt vore att någon annan diktare överarbetade Hultgrens text.

Aven om bland dessa Hultgrens bearbetningar knappast något är att hämta för svenska psalmboken skall dock villigt erkännas, att Hultgren hör till de bättre bland Gamla psalmbokens många bearbetare. Tyvärr är det emellertid icke bara bearbetningen av G. 402 som vanprydes av plattheter. Jag antecknar s. 13, där det om Guds ord heter att det »blev satt av sätet», s. 19: »svett». Sådant får dock

icke skymma arbetets förtjänster. I allmänhet flyter versen väl och mången gång lyckas förf. ganska bra träffa den gamla psalmdiktningens tonfall. För enskild uppbyggelse är mycket att hämta ur det lilla häftet och för den som genom studium av G. lärt sig att älska den karolinska tidens psalm erbjuder Hultgrens arbete icke så litet av intresse.

Knut Peters.

Sammanträden.

Centralstyrelsen för Sveriges Allm. Organist- och Kantorsförening sammanträdde i Stockholm den 2—4 jan.

Till arbetsutskott omvaldes herrar Sjöberg, Brodin och Granér med herr D. Ahlén som suppleant. Meddelades att K. Maj:t bifallit Centralstyrelsens anhållan om kollekt i rikets alla kyrkor under år 1934 för föreningens understödsverksamhet för oförsörjda änkor och barn efter i svenska kyrkan anställda organister och kantorer. Utgivandet av den tidigare beslutade preludiesamlingen begynner med ett första häfte under våren. Till ombud i centralrådet för Sv. Kyrkosångsförbund valdes hr Granér med hr Brodin som suppleant. Nästa årssammanträde hålles i Stockholm den 2—4 jan. 1905.

Sekr.

Sveriges Kyrkosångsförbunds Centralråd hade ordinarie årssammanträde i Stockholm den 9 jan. 1934. Ordf. och v. ordf.-kassaförv. omvaldes (F. M. Allard, H. Colleen). Till sekreterare efter L. Lindhagen, som av sagt sig, utsågs kantor R. Forssman, Bettna. Centralrådets räkenskaper för 1934 godkändes, och ansvarsfrihet beviljades. En motion om sammanslagning mellan K. S. V. och K. S. F. bordlades i avvaktan på den utredning som igångsatts av K. S. V:s Centralkommitté.

En motion om upphörande av K. S. V:s och Organist- & kantorsförenings representantskap i Centralrådet utsändes med tillstyrkan till avdelningarna. Till Centralrådet anmäldes bildandet och anslutning till Sveriges Kyrkosångsförbund av Stockholms Kyrkosångsförbund. Härmed torde medlemssiffran närma sig 9,000.

Från Kyrkosångens vänners årsmöte i Stockholm den 8 januari 1934.

För den som älskar sången i Sveriges kyrka och allt vad därtill hörer och som är lycklig att tillhöra K. S. V. i vårt land och dess centralkommitté, emotses varje årsmöte med spänd förväntan och med stor glädje. Det gamla 40-åriga K. S. V., som under långa år utträttat så mycket för vårt svenska gudstjänstliv, känner starkt, hur det lever med ett fast grepp i nuet och med tro på framtidens uppgifter. Under biskop Auléns ledning känna vi starkt »luft under vingarna» och arbetsuppgifterna svälla mer och mer. De olika sektionerna för liturgi, församlingsång, orgel, kyrklig skrud och prydnad vaka över vad som händer och sker och det levande intresse som besjalar ledningen i dessa sektioner lämnar oss för varje år digra och innehållsrika rapporter och därjämte värdefulla uppslag att

diskutera och förverkliga. Jag nämner t. ex. Waldemar Ahlén's förslag till ett Kyrkosångens Väners orgelråd, som omedelbart accepterades och som vill stå till tjänst, när det blir fråga om nybyggnad och renovering av kyrkorglar, uppgörande av förslag till orgeldisposition eller utarbetande av program för nybyggnad av orglar. Jag nämner de uppåt 400 nya koralmelodier, som genom centralkommitténs försorg överlämnats till 1933 års koralkommitté som ett rikhaltigt material för dess viktiga värv. Jag nämner de kyrkomusikaliska kurser i stiftet, bakom vilka Centralkommittén står stödande och uppmantrande. Mycket annat vore inte att tillägga. Och hur mycket vore inte att nämna ur K. S. V:s »levande förflutna», om liturgi, koral och hymn, varpå hela vårt gudstjänstliv nu lever.

Men framförallt tänker jag på den andemening, som ligger bakom all strävan: att taga arvet från våra fäders kyrka, införliva det och smälta det samman med vår egen tids mentalitet och stilkänsla, att binda samman till en enhetlig svensk kyrkostil — på en gång bunden och fri. Lyhörd inför det gångna, lyhörd inför det närvarande och detta är ett behov av nöden, som K. S. V. känner. Sveriges kyrka är vid och rymlig och hög, dess gudstjänst skall vara gjuten i en ädel form, i en svensk kyrkostil, förankrad icke i tidens fladdrande skiftningar, icke i en löslig komposition utan i en form, som i allt samlar, stillar, helgar själens umgänge med Gud, och som koncentrerar allt på detta enda: Mötet mellan Gud och

människan. Och där ha vi att lära mera av det gångna än av det närvarande — utav tider då förtrogenheten med den Helige var starkare än nu. Utan att därför på något sätt behöva tala med Honom på ett annat språk än vårt eget.

Så känner K. S. V. som sin djupaste uppgift att verka för att allt som försiggår inom helgedomens murar, vare sig det gäller gudstjänst, förrättning eller annat, må försiggå enligt de krav som måste gälla för svenskt gudstjänstliv.

I den andan arbetas det. Och under den synpunkten falla de speciella uppgifter, som ligga oss före. Så när det, som nu vid senaste årsmötet, gäller frågor om morgonböner i skolorna, den nyinrättade organistexamen och erfarenheter därav, om den kyrkomusikaliska undervisningen för blivande präster, om den förestående handboksrevisionen, om koralbokskommittén och om allt som faller inom de olika sektionernas arbetsområden.

Och i allt detta arbete stå högt kvalificerade personer till förfogande. Centralkommittén kallar ständigt »speccialister» som adjungerade ledamöter, vilket skänker trygghet åt arbetet och sakkunskap i behandling av ärendena.

K. S. V:s strävan kan sammanfattas i detta: Att verka i det yttre för en kyrklig stil som gjuter det bästa gamla i det bästa av det som hör vår egen tid till. Att i det inre verka för att fylla kyrkans former med anda och liv. I den andan gick också det senaste årsmötet, av mer än en deltagare i tacksamt minne bevarat.

Gabriel Grefberg.

Meddelanden.

Examinanderna från Kungl. Musik-konservatoriet: Högre organistexamen: Folke Brundin, Ivar Persson, Torsten Sonnander, Georg Sylvan och Einar Wallvik.

P. A. Bergs jeton för organistelever har tilldelats Einar Wallvik.

Kantorsexamen har avlagts av: Gunnar Bruhn, Folke Brundin och Bengt Eriksson.

Herman Nordfors & Co. PIPORGELFABRIK LIDKÖPING

Tel. Kontoret 145.

Tel. Bostaden 592.

Tillverkar piporglar efter nyaste konstruktioner. Moderniseringar, insättning av elektrisk bälgdrift och stämningar utföras omsorgsfullt. Finaste intyg från framstående musici. Dispositions- och kostnadsförslag på begäran omgående gratis.

J. W. Grönlunds Orgelfabrik Kåge, Tel. 27.

Tillverkning av Piporglar i modernaste utförande för kyrkor och kapell.

Orgelharmonium för hem och skolor. Renovering och stämning av äldre orgelverk

Insättning av elektriska orgelfläktar.

Fina intyg av framstående musikedirektörer och kyrkomyndigheter.

Förslag kostnadsfritt på begäran.

KYRKO-ORGLAR

Olof Hammarberg

Nya Varvet - Göteborg

Renoveringar, stämningar. Förstklassigt utförande. Moderata priser.

G. O. SVENSON

ARTIST OCH KONSERVATOR

KUNGSBACKA

(f. d. Långedrag, Göteborg)

Specialité: KYRKOARBETEN

Moderata priser.

BLANKETTER

FÖR KYRKA, SKOLA o. BARNAVÅRDSNÄMND

BEGÄR PRISLISTA

DIAKONISTYRELSENS BOKFÖRLAG, Stockholm

LEDIGFÖRKLARADE KYRKOMUSIKERTJÄNSTER

B. Förenade med folkskollärartjänster.

I Dädesjö (adr. Dädesjö, Kronobergs län) sökes före 7 mars. Lön 400+200+100 kr.

I Öhr (adr. Moheda, Kronobergs län) sökes före 13 mars. Lön 400 kr.

I Väne-Ryr (adr. Ryr, Älvsborgs län) sökes före 14 mars. Skolform B1. Lön 500 kr.

I Stenum (adr. Axvall, Skaraborgs län) sökes före 19 mars. Skolform B1. Lön 500 kr.

I Forsmark (adr. Forsmark, Stockholms län) sökes före 23 mars. Skolform B1. Lön 800 kr.

I Torsås (adr. Torsås, Kalmar län) sökes före 23 mars.

I Frösö (adr. Östersund) sökes före 26 mars. Skolform B1. Lön 900 kr.

I Fellingsbro (adr. Fellingsbro, Örebro län) sökes före 26 mars. Skolform B2. Lön 800 kr.

H Y M N E R

för

passionstiden

Rikt urval av äldre och nyare tonsättares körverk för blandad kör.

För Fastan finnes ett 40-tal och för Påsk c:a 20 olika. Priset är 7 à 10 öre pr ex. Vår rika förteckning omfattande sammanlagt c:a 250 nummer sändes på begäran gratis och portofritt.

PASSIONSVESPER. Kr.

1:—. Texthäfte 7 öre.

Svenska Kyrkans
Diakonistyrelsens Bokförlag.

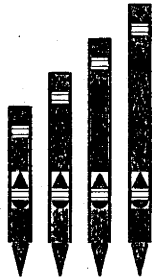
ÅKERMAN & LUNDS NYA ORGELFABRIKS AKTIEBOLAG

KUNGL. HOVLEVERANTÖR.

Tel. 26

SUNDBYBERG

Tel. 26

Tillverkning av Piporglar
för kyrkor, kapell och konsertsalar.

Om- och tillbyggnader,
reparationer, omstämningar och rengöringar av gamla orgelverk, samt inmontering av elektriska blåsverk utföras.

Uteslutande svenskt material och arbete.

För Edert eget bibliotek

Y. Brilioth: Svensk kyrkokunskap. Häft. 9: 50, inb. 11: 50.

E. Rodhe: Svenskt gudstjänstliv. Kr. 12: 50.

A. O. T. Hellerström: Liturgik. Häft. 7: 50, inb. 8: 50.

C. A. Moberg: Kyrkomusikens historia. Kr. 11: —.

K. Peters: Den gregorianska sången. Häft. 3: 50, inb. 4: 50.

W. Åhlén: S:t Jacobs kyrkoorgel. Kr. 1: 75.

E. Liedgren: Svensk psalm och andlig visa. Häft. 12: — inb. 14: —.

H. Wentz: Psalmkunskap. Studieplan. 15 öre.

F. Ståde: Strövtåg i vår psalmbok. Häft. 2: 25, inb. 3: 25.

Sam. Gabrielsson: Psalmboken hemma hos er. 7:e uppl. 40 öre.

B. Jonzon: Psalmboken som andaktsbok. 20 öre.

F. M. Allard: Våra psalmmelodier. Studieplan. 15 öre.

P. Nilsson: Den heliga sången. Kr. 1: 50.

G. Lizell: En högmässogudstjänst. 20 öre.

—, — Kyrkans sinnebilder. 40 öre.

J. Stenung: Svensk kyrkokonst. Studieplan. 15 öre.

E. Malmeström: Att gå i kyrkan. 20 öre.

Svenska Kyrkans Diakonistyrelses Bokförlag